

Türkiye Ormanlık Eğitiminde Silvikültür Dersleri Veren Öğretim Elemanları (1858–1958)

Erhan Kılıç*¹ ve Mustafa Yılmaz²

¹ Orman Genel Müdürlüğü, İstanbul Orman Bölge Müdürlüğü, İstanbul Türkiye.

² Bursa Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Bursa, Türkiye.

AÇIK ERİŞİM

*SORUMLU YAZAR

Erhan KILIÇ

✉ erhankilic58@hotmail.com

GELİŞ 29 Haziran 2025

KABUL 16 Ekim 2025

ATIF

Kılıç, E. ve Yılmaz, M. (2025). Türkiye ormanlık eğitiminde silvikültür dersleri veren öğretim elemanları (1858-1958).

Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormanlık Dergisi, 21(2), 143–157.

<https://doi.org/10.58816/duzceod.1730017>

TELİF HAKKI

© 2025 Kılıç ve Yılmaz. Bu, [Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir. Bu lisans, orijinal yazar(lar)a ve kaynağa uygun şekilde atıfta bulunulması, lisansa bir bağlantı sağlanması ve yapılan değişikliklerin belirtilmesi koşuluyla, ticari olmayan amaçlarla herhangi bir ortam veya formatta kullanıma, paylaşmaya, uyarlamaya, dağıtmaya ve çoğaltmaya izin verir.

Bu çalışmada Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçen dönemde silvikültür eğitimi ve bu eğitimi veren öğretim görevlilerinin biyografileri incelenmiştir. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yaklaşımından doküman analizi kullanılmıştır. Çalışmanın tarih aralığı, 1858 ile 1958 yıllarını kapsayan ormanlık eğitiminin ilk bir asırlık zaman dilimidir. Osmanlı Devleti Tanzimat'ın ilanı ile ormanlarını Avrupa tarzı bir nizam içerisinde yöneterek gelir elde etmek istemiştir. Bu kapsamda 1840 yılında İstanbul'da ilk orman müdürlüğü kurulmuştur. Ancak başta teknik eleman yetersizliği, piyasa şartları, halkın tepkisi vb. sebeplerle bu girişim başarısız olmuştur. Teknik bilgiye olan ihtiyaç belirgin bir şekilde hissedilmiştir. Kırım Savaşı sonrasında Fransa'dan Tassy ve Stheme isimli uzmanlar davet edilmiştir. Ormanlık eğitimi 1858 yılında başlamış ve orman kurmak, orman yetiştirmek anlamındaki silvikültür temel ders olarak mektebin müfredatında yer almıştır. Ancak bu bilgiler başlangıçta hep teorik kalmış ormanlarda uygulanma fırsatı bulunamamıştır. Fransızların ülkelerine dönmeleri üzerine silvikültür eğitimi Osmanlı ormanlıkları tarafından verilmiştir. Bu ormanlıkların, Fransızların yetiştirdiği talebeler olması nedeniyle dersler Fransız ekolüne göre anlatılmıştır. Birinci Dünya Savaşı Döneminde Avusturyalı ormanlıklar göreve başlamıştır. Ayrıca Orman Mektebine Alman Dr. Bauer Ders Nazırı olarak atanmıştır. Böylece silvikültür eğitiminde Alman etkisi başlamıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde Almanya'da ihtisas eğitimi tamamlayan Türk ormanlıklar ve Orman Fakültesinin Alman kökenli hocaları Alman silvikültür ekolünü pekiştirmiştir. Diğer yandan Almanya'da doktora yapmış Tefik Ali Çınar ve Fikret Saatçioğlu, eğitim, tatbikat ve yayınlarla Türkiye silvikültürü idealini ortaya koymuş ve bunun için çaba sarf etmişlerdir.

ANAHTAR KELİMELER

ormanlık eğitim tarihi Silvikültür, Tefik Ali, Saatçioğlu

Instructors Teaching Silviculture Courses in Turkish Forestry Education (1858–1958)

This study examines silviculture education and the biographies of its instructors during the transition from the Ottoman Empire to the Republic of Türkiye. The research employs a qualitative approach through document analysis. The period covered spans from 1858 to 1958, marking the first century of forestry education. With the declaration of the Tanzimat reforms, the Ottoman Empire aimed to manage its forests following European models to generate income. In this context, the first forest directorate was established in Istanbul in 1840. However, due to a lack of technical personnel, unfavorable market conditions, and public resistance, this initiative failed. The need for scientific expertise became increasingly apparent. After the Crimean War, French experts named Tassy and Stheme were invited. Forestry education began in 1858, and the subject of silviculture “the science of establishing and cultivating forests” was included in the curriculum. Initially, the content remained theoretical, with no practical field application. After the French experts returned to their country, Ottoman foresters trained by them, continued the instruction according to the French school. During World War I, Austrian foresters were appointed, and German expert Dr. Bauer was assigned as the head instructor at the Forestry School, introducing German influence. In the Republican period, Turkish foresters trained in Germany and German-origin professors at the Forestry Faculty further reinforced the German model. On the other hand, Tefik Ali Çınar and Fikret Saatçioğlu, who earned their doctorates in Germany, presented the ideal of Turkish silviculture through education, practice, and publications, and worked hard to achieve it.

ANAHTAR KELİMELER

history of forestry education, silviculture, Tefik Ali, Saatçioğlu

1. GİRİŞ

Başlangıçta sınırsız bir kaynak olarak yararlanılan ormanlar, nüfus artışı ve sonrasında sanayileşme ile yer yer azalmaya ve yapısı bozulmaya başlamıştır. Bu durum ormanlardan faydalanmanın bir düzene bağlanması gereğini ortaya çıkarmıştır. Devamlılık çerçevesinde planlı olarak ormanlara yapılacak olan işlemlerin belirlenmesi ile Orta Avrupa’da silvikültür bilimi gelişmeye başlamıştır. Mevcut ormanların devamlılık ilkesi ile bakımı, doğal gençleştirilmesi, iyileştirilmesi ve restorasyonu, yeni ormanların planlı olarak tesisi konularını içeren silvikültür tartışmasız ormancılık eğitiminin çekirdeğini ve en temel çalışma alanını oluşturmaktadır (Saatçioğlu, 1969; Nyland, 1996; Ashton ve Kely 2018).

Osmanlı Devleti, ormanlardan Avrupa’daki gibi gelir elde etmeyi amaçlamış ve Tanzimat Fermanı’nın ilanından hemen sonra, 1840 yılında ilk orman müdürlüğünü kurmuştur. Bu yeni kuruma, Tüfenkhane’nin eski müdürü Ahmed Şükrü Bey ilk orman müdürü olarak atanmıştır. Ancak ormancılık konusunda teknik personel eksikliğinden dolayı kurumsallaşma çabaları başarısızlıkla sonuçlanmış ve orman müdürlüğü henüz bir yılını doldurmadan kapatılmıştır. Bu olaydan yaklaşık 15 yıl sonra teknik faaliyetleri gerçekleştirecek personelin yetiştirilmesi için Fransa’dan uzmanlar davet edilmiştir. Özellikle bu girişimi Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa desteklemiştir (İnterieur, 1861). Dershane olarak kullanılacak Ticarethane’deki odaların fiziki şartları iyileştirilmiştir. Ardından bu işe uygun ve Fransızca bilen öğrenciler tespit edilmeye çalışılmıştır. 1858 yılının sonbaharında Tercüme Odası’ndan gelen öğrencilerle birlikte ormancılık eğitimi başlamıştır (Nizamoğlu, 2024). Ormancılığın temeli sayılan silvikültür dersi mektebin kurucusu Tassy tarafından verilmiştir. Yaklaşık 2,5 yıllık eğitim sonunda 20 Aralık 1860 Perşembe günü Ali Paşa ve Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa’nın huzurunda mezuniyet sınavı yapılmıştır. (“Havadisat-i Dahiliye,” 1860). Böylece orman mektebinden 9 öğrenci mezun olmuştur.

Ormancılık eğitiminde ilk yüzyıllık süre içinde yapı ve içerik olarak birçok değişiklik ve gelişim gerçekleşmiştir. Başlangıçta yabancı ve tercüme edilen kitaplardan doğal olarak teorik öğreti ağırlıklı ormancılık eğitimi söz konusu olmuştur. Bununla birlikte ormancılık eğitimi yürüten öğretim görevlileri pek tanınmamaktadır. Özellikle eğitimin Fransızca ve Osmanlı Türkçesi ile yapıldığı dönem, araştırma yetersizliğinden dolayı büyük oranda karanlıkta kalmıştır. Benzer şekilde peş peşe birçok kurumsal gelişim ve dönüşümün yaşandığı cumhuriyetin ilk 30 yılındaki ormancılık eğitimi de kısmen tanınmaktadır. Bu nedenlerden dolayı ders veren yabancı ve yerli öğretim görevlileri ve nitelikleri yeterince bilinmemektedir. Ormancılık eğitiminin ilk yüzyılına dair aydınlatılması gereken birçok husus bulunmaktadır. Osmanlı döneminde silvikültür dersini genel olarak mektep müdürü yönetici hocalar vermiştir. Bu çalışmanın amacı, söz konusu öğretim görevlileri ve niteliklerinin tanınması yoluyla ormancılık eğitimindeki gelişim, dönüşüm ve evrilmenin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma için öncelikle Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığına bağlı Osmanlı (BOA) ve Cumhuriyet (BCA) arşivlerinde konuyla ilgili olabilecek fonlarda belge araştırması yapılmıştır. Nadir eserlerin bulunduğu İBB Atatürk Kitaplığı, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Hakkı Tarık Us gibi kütüphanelerde yine benzer çalışmalara devam edilmiştir. Burada döneme ait gazete, dergi ve fotoğraflar incelenmiştir. Ardından İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi merkez ve anabilim dalı kütüphanelerinde belge taraması yapılmıştır. Bu kütüphanelerdeki telif eserler okunmuş ve gerekli notlar alınmıştır. Ayrıca dönemin kavram ve terimlerini doğru anlamak ve düzgün bir şekilde çevirip aktarmak için de kütüphanelerde bulunan lügat ve sözlüklerden istifade edilmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı kütüphanesi gibi çevrimiçi hizmet veren kütüphanelerden de eser incelemeleri yapılmıştır.

Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yaklaşımından doküman (belge) analizi kullanılmıştır. Belge çözümlemesinde, mevcut kayıt ve belgeler sistemli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir (Bowen, 2009). Belge analizinde belli bir amaca dönük olarak kaynakların bulunması, okunması, not alınması ve değerlendirmesi icap etmektedir (Karasar, 2013). Çalışma sırasında Best ve Karasar gibi uzmanların tavsiye ettiği yöntemle sadık kalınmıştır. Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metinler tarafımızdan okunmuştur. Ardından tasnif ve not edilen belgeler çalışma kapsamında ormancılık mesleğine göre yorumlanmıştır. Arşiv belgelerinde geçen Hicri ve Rumi tarihlerin miladi takvime dönüştürülme işlemi Türk Tarih Kurumunun çevrimiçi sayfasında yapılmıştır. Araştırma döneminde ders vermekle görevlendirilen doktoraşık ve doktoralı kişiler için ortak ünvan olarak “Öğretim Elemanı” ifadesi kullanılması tercih edilmiştir.

Bu çalışmada, 1858’de ilk orman mektebinin açılışından 1958’e kadar geçen bir asırlık süreçte, ormancılık eğitiminin safhaları dikkate alınarak kronolojik sırayla verilen silvikültür dersleri açıklanmış ve bu süreçte derslere giren öğretim görevlileri tanıtılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Orman Mektebi Dönemi

Tassy’in hazırladığı silvikültür müfredatında genel botanik, jeoloji, meteoroloji, toprak ve ekoloji, orman ağacı türleri ve silvikültürün genel esasları yer almıştır (Evcimen, 1978; Eraslan, 1989). Özellikle Türkiye ormanlarını oluşturan türlere uygulanan yetiştirme ve yönetimin genel ve özel ilkeleri ve bu türlerin özel sektör veya kamu hizmetlerinde kullanımına ilişkin kavramlar üzerinde durulmuştur (Interieur, 1861). Teorik derslerin daha iyi anlaşılması için İstanbul Alemdağ ormanlarında uygulamalı eğitim yapılmıştır (BOA, İ.DH. 417/27611). Ertesi yılı ise “orman fennini icra etmeye elverişli çok çeşitli ağaçların bulunduğu...” gerekçesiyle Hüdavendigâr Vilayetine gidilmesine izin verilmiştir (BOA, İ.DH. 439/28992). Böylece Tassy, Sakarya Irmağı kenarındaki ormanlarından başlayarak Bursa Uludağ yamaçlarındaki ormanlarda bir dizi arazi uygulaması yaptırmıştır (Interieur, 1861).

İlk mezunlardan sonra Tassy’nin 1863 yılında ülkesine dönmesi sebebiyle ormancılık eğitime yaklaşık 5 yıl ara verilmiştir. Tassy’nin tekrar davet edilmesi üzerine 1865 yılında mektep yeniden açılmıştır. Bu dönemde Chervau kısa süre de olsa okul müdürü olarak görev yapmıştır (Guinier, 1901). Mektebin müdürü olarak yaklaşık 1 yıl 3 ay süren görevi sırasında ormancılık ve silvikültür derslerine girmiştir (Kutluk, 1970).

Tassy’nin dönmek üzere ayrılması sonrasında ormancılık eğitimi Simon’un üzerinde kalmıştır. Simon ilk olarak mektep nizamnamesi hazırlamıştır. Buna göre silvikültür dersi doğrudan mektep müdürü tarafından verilecektir (BOA, ŞD. 239/27). Böylece Simon silvikültür dersi veren üçüncü eğitimci olmuştur (Kutluk, 1943). Teorik derslerin yanında öğrenciler Belgrad ve Belova (Bulgaristan Filibe) ormanlarına götürülerek 15-20 gün uygulamalı dersler yapılmıştır (BOA, A.}DVN.MKL. 9/9; Bricogne, 1877).

Simon’un Fransa’ya dönmemesinin ardından mektebin yeni müdürü Godchaux olmuştur. Silvikültür dersleri Godchaux’un uhdesinde devam etmiştir. Osmanlı-Rus Savaşı öncesinde mevcut Fransız uzmanların da ülkelerine dönmeleri gündeme gelince “mektep müdürü kim olmalı” meselesi ortaya çıkmıştır. Godchaux ayrılmadan önce Fransızca bir mektup yazarak müdür yardımcısı Hekimyan Efendi’nin mektep müdürü olmasını tavsiye etmiştir. Mektupta, Hekimyan Efendi’nin Simon’dan bizzat silvikültür dersi aldığını ve bu başlık altında bitki fizyolojisi, botanik, ağaçlandırma, fizik gibi dersleri öğrendiğini yazmıştır. Yaşının genç olmasının sorun teşkil etmeyeceğini vurgulayarak ders verebilecek yetişmiş en iyi kişi olduğunu ifade ederek kendisine kefil olmuştur (BOA, HR.TO. 520/12). Bu tavsiye ile mektep müdürü olarak atanan Hekimyan Efendi yaklaşık iki yıl silvikültür derslerine devam etmiştir.

3.2. Orman ve Maadin Mektebi Dönemi

Orman Mektebi ile Maden Mektebi, ıslah edilmek amacıyla 1880 yılında Orman ve Maadin Mektebi olarak birleştirilmiştir (Keskin, 2005). Hekimyan Efendi bu mektebin kurucu müdürü olmuştur (Nizamoğlu, 2023). İlk iki yıl ortak dersler son iki yılında ise orman ve maden kısımlarına yönelik dersler müfredata konmuştur. Bu kapsamda, silvikültür eğitimi orman kısmının dördüncü sınıfında "Fenni Orman" (orman fenni) başlığı altında okutulmuştur (BOA, A.}DVN.MKL.19/23). Silvikültür dersi mektep müdürü Hekimyan Efendi tarafından işlenmiştir.

Bu dönemde öğrenci olan Talat (Bayrakçı) Efendi'nin silvikültür defteri incelendiğinde derslerde ormanların yetişme muhiti özellikleri, bitki botanigi, orman ağaçlarının biyolojik özellikleri, eta tespiti, gençleştirme yöntemleri, gençlik bakımı, baltalık ve koruya tahvil çalışmaları ve orman ürünlerinden faydalanma bilgisi anlatılmıştır. Ayrıca defterin sonunda Osmanlı ormanlarının genel durumu hakkında bilgi verilmiştir. Hiçbir kural ve teknik gözetmeden yapılan aşırı kesimler ile hayvan otlatmasının ormanlara verdiği zararlar üzerinde durulmuştur. Gençleştirme için çaba sarf edilmediği vurgulanmıştır. Son sayfada sınavlarda çıkabilecek örnek sorular yazılmıştır (Talat, t.y.). Hekimyan talebelerini her yıl Alemdağ ve Belgrad ormanlarına götürerek 15-20 günlük saha çalışması yaptırmıştır (BOA, Y.MTV. 8/106; Keskin, 2005).

3.3. Halkalı Ziraat ve Orman Mektebi Dönemi

Orman ve Maadin Mektebi istenilen başarıyı göstermediği düşüncesiyle 1893 yılında lağvedilmiştir. Orman kısmı Halkalı Ziraat Mektebine aktarılmıştır. Eski mektebin müdürü Hekimyan Efendi ve müdür yardımcısı Hoca Ali Rıza Efendi ziraat mektebine muallim olarak atanmıştır. Bu dönemde silvikültür dersi yarıyıl 48 saat okutulacak şekilde Hekimyan Efendi tarafından verilmiştir. Yine Belgrad ve Beykoz ormanlarında uygulamalı eğitim yapılmaya devam edilmiştir ("Dahiliye," 1896). Döneme ait öğrenci defterleri incelendiğinde Hekimyan Efendi'nin müfredatı neredeyse hiç değiştirmeden Fransızlardan öğrendiği şekliyle yazdığı anlaşılmaktadır. Orman tesisi (ağaçlandırma) dersi ise Hoca Ali Rıza Efendi tarafından okutulmuştur (Kısm-i Resmîye, 1894). Bu dönemde talebelerin tecrübe kazanması için mektep içerisinde fidanlık kurulmuş üretilen fidanlarla mektep civarında ağaçlandırma yapılmıştır. Hekimyan Efendi'nin Hazine Orman Müdürlüğüne geçmesi üzerine silvikültür dersini Hoca Ali Rıza Efendi üstlenmiştir. Ancak 1906 yılında Hoca Ali Rıza Efendi'nin Selanik'e görevlendirmesiyle mevcut dersler geçici olarak mektebin diğer muallimleri tarafından okutulmuştur (BOA, TFR.I.A. 32/3119).

3.4. Orman Mekteb-i Alisi – Orman Ameliyat Mektebi Dönemi

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra Orman Umum Müdürlüğü yeniden kurulmuş ve Hoca Ali Rıza Efendi umum (genel) müdür olarak atanmıştır. Bu süreçte Hoca Ali Rıza Efendi müstakil bir orman mektebinin kurulması için çaba sarf etmiştir. Belgrad Ormanı içerisinde bulunan eski Jandarma Süvari Kışlası mektebe dönüştürülmüştür. Hoca Ali Rıza Efendi emekli oluncaya kadar silvikültür dersini okutmuştur. 1913 yılından itibaren ise Nuri (Şener) Bey dersleri üzerine almıştır. Halkalı Ziraat ve Orman Mektebi ve Nancy Orman ve Su Mektebi mezunu Asaf Cemal Bey, orman ağaçlarının biyolojisi ve fidanlıkla ilgili eğitimleri vermiştir (Şendil, 2014).

Ara teknik eleman yetiştirmek için kurulan Hendek Orman Ameliyat Mektebinde Teşcir dersi, mektep müdürü Neşet Bey tarafından okutulmuştur. Bu mektebin önce Adapazarı'na sonra Beykoz'a taşınması sırasında da Neşet Bey derslere devam etmiştir. Teşcir lügat anlamı ağaçlama, ağaçlandırma, ormanlama vb. anlama gelmekle birlikte, adı geçen dersin kapsamı daha geniştir. Zira bugün İÜ-C Orman Fakültesi arşivinde bulunan ve mektepte okutulduğu anlaşılan fakat yazarını, yılını tespit edemediğimiz Teşcir dersi defteri (*Ormancılıkta Teşcir*, t.y.) incelendiğinde, doğal ve yapay gençleştirme, koruya tahvil, fidanlık ve ağaçlandırma işlerinin detaylıca anlatılmış olması, mevcut ormanların bakımlarını da kapsayan bir içeriğe işaret etmektedir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Orman Mekteb-i Alisinin modernize edilmesi için Almanya'dan Dr. Bauer davet edilmiştir. Ders Nazırı unvanıyla Dr. Bauer, 5 Ocak 1917 tarihinde yeni görevine başlamıştır. Dr. Bauer aynı zamanda silvikültür dersini veren ilk doktoralı öğretim elemanıdır. Dr. Bauer teorik silvikültür eğitimini pekiştirmek için öğrencilerini Belgrad Ormanı ve Hendek ormanlarına götürmüştür. Mektebin eğitim süresinin 3 yıla çıkmasında etkili olmuştur. Ayrıca mektebin bünyesinde dergi çıkarılmasına öncülük etmiştir. Esad Muhlis Bey, Mayıs 1918 tarihi itibarıyla Ders Nazırı Dr. Bauer'in asistanlığına başlamıştır ("Ordinaryüs Profesör Esat Muhlis Oksal," 1971). Ancak Bauer gerek mektebin muallimleriyle gerekse öğrencilerle iyi ilişki kuramamış, zaman zaman tartışma yaşamıştır (BOA, T. 1723). Dr. Bauer, Mondros Mütarekesi sonrasında ülkesine dönmüştür.

Dr. Bauer'den sonra silvikültür dersini Hrant Danzikyan üstlenmiştir. Danzikyan, Asaf Cemal Bey gibi Halkalı ve Nancy mezunudur. Silvikültür dersinin yanında kışın yaprağını döken ağaç ve çalılıarın yapraksız dönemde tanınması için bir kitapçık hazırlamıştır. Millî Mücadele Dönemi'nin sıkıntılı günlerinde mektep müdürü olarak görev yapmıştır. Bahçeköylü Rumların mektebe yerleşmesi üzerine, mektebi Sarıyer'e taşıyarak açık kalmasını sağlamıştır.

3.5. Yüksek Orman Mektebi – Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi Dönemi

Danzikyan'ın Kıbrıs'a gitmesi sonrasında silvikültür dersi kısa süreli olarak Esad Muhlis Bey¹ tarafından verilmiştir. Doktorasını Almanya'da yapan Dr. Tefvik Ali (Çınar) Bey'in eğitim kadrosuna dahil olmasıyla silvikültür dersleri Tefvik Ali Bey'in sorumluluğuna geçmiştir. Tefvik Ali Bey silvikültür konusunda doktora yapan ilk Türk ormancısıdır. Doktora konusu "Kayın ve çam mahlut (karışık) meşçeresine ait bir silvikültür etüdü" olup aynı zamanda mektepte silvikültür dersi veren ilk yerli doktoralı öğretim elemanıdır. Buna rağmen Tefvik Ali Bey öğretim üyesi kadrosu alamamış ve sözleşmeli olarak görev yapmıştır. 1934 yılında Yüksek Orman Mektebinin Orman Fakültesine dönüştürülmesi sürecinde doçentlik için müracaat etmemiş ve mektepten uzaklaşmıştır. Bu kararında doktorası olmayan öğretim görevlilerinin doçentliğe kabul edilmesi etkili olmuştur.

Yüksek Orman Mektebi Rektörü Neşet Bey teşcir dersine girmiştir. Neşet Bey, Birinci Dünya Savaşı yıllarında orman ameliyat mektebinde verdiği ders notlarını genişleterek 1927 yılında Teşcir-i Sun'i ismiyle yayınlamıştır. Neşet Bey'in apandisit patlaması sonucu 1929 yılında vefatı üzerine teşcir dersi vekaleten diğer öğretim görevlilerince verilmiştir.

Ara teknik eleman yetiştirmek amacıyla 1930 yılında Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi kurulmuştur. Eğitim süresi 4 yıllık olacak şekilde bir müfredat hazırlanmıştır. Böylece ikinci ve üçüncü sınıfta haftada 4 saat silvikültür verilmiştir (Ali Kemal, 1933). Doktorasını Almanya'da tamamlayan Ali Kemal (Yiğitoğlu) mektebin silvikültür muallimi olarak atanmış ve askere gidene kadar bu görevini sürdürmüştür (Alaeddin, 1934).

3.6. Yüksek Ziraat Enstitüsüne Bağlı Orman Fakültesi Dönemi

Ziraat, orman ve veterinerlik eğitime yönelik olarak 1933 yılında Ziraat Üniversitesi niteliğinde Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur (Eraslan, 1987). 18 Haziran 1934 tarihinde Yüksek Orman Mektebi, 2524 Sayılı Kanun kapsamında beşinci fakülte olarak Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlanmıştır. Böylece eğitim süresi 3 yıldan 4 yıla çıkarılmıştır. Ankara'da 2 yıl (4 yarıyıl) ve İstanbul'da 2 yıl (4 yarıyıl) olacak şekilde eğitim programı hazırlanmıştır. Bu düzenlemeye göre mesleki dersler için enstitüler kurulmuş ve belirlenen kadrolara öğretim üyeleri tayin edilmiştir. Silvikültür derslerini, Orman Yetiştirme ve Bakma Enstitüsü üstlenmiştir (Çiftçi, 2008). Bingöl (1990) M. A. Oudin'in silvikültür eğitimi için bu enstitüde görev aldığını yazmıştır. Ancak Oudin'in eğitim verdiğini dair bir bilgiye rastlanılmamıştır.

¹ Esad Muhlis Bey harf devriminden sonra ismini Esat Muhlis şeklinde yazmıştır.

Yüksek Orman Mektebinin Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlanmasından birkaç gün sonra Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebinde de değişiklikler olmuştur. Orman Ameliyat Mektebi, 23 Haziran 1934 tarih ve 2538 sayılı Kanun ile orman orta mektebine dönüştürülmüştür.

Aynı yıl Yüksek Ziraat Enstitü Habilitasyon (Doçentlik) Talimatnamesi yayınlanmıştır (BCA. 48-68-12; Çağlar, 1940). Esat Muhlis Bey, 29 Ekim 1934 tarihinde ikinci sınıf doçent ünvanı almıştır. Bu tarihten sonra silvikültür derslerine Esat Muhlis Bey girmiştir (Atay, 1981a).

Münih Üniversitesinde “Ladin ve Kayının Karışık Meşceredeki Karşılıklı Büyüme Münasebetleri” isimli teziyle doktorasını tamamlayan Fikret Vural 1935 yılında Silvikültür Başasistanı olmuştur (Atay, 1981b ; “Avrupaya Tahsile Giden,” 1935). Askerlik sonrası Fikret Vural 1937 yılında Şef asistanlığa terfi etmiştir.

1937 yılında Avusturyalı Prof. Dr. Leo Tschermak Orman Yetiştirme ve Bakma Enstitüsünde göreve başlamıştır. Yeni yapılanma ile silvikültür dersi enstitü başkanı Tschermak sorumluluğuna geçmiştir. Ancak silvikültür tatbikatları Tschermak ve Esat Muhlis Oksal tarafından ortak yapılmıştır (Çiftçi, 2008). Teşcir dersi ise Esat Muhlis Oksal tarafından verilmiştir. Bu dönemde Fikret Vural, öğrencilerin faydalanması için Tschermak’ın “Waldbau (Silvikültür)” isimli ders notunu tercüme etmiştir.

Bahçeköy’deki ameliyat mektebi Bursa’ya nakledilip orman mektebine dönüştürüldükten sonra silvikültür dersi mektep müdürü Ahmet Berker tarafından okutulmuştur (Eraslan, 1989). 1937 yılında açılan Bolu Orman Mektebi silvikültür derslerini Mustafa Salkaya vermiştir (Eraslan, 1989).

Dr. Fikret Vural “Belgrad Ormanında Meşenin Silvikültür bakımından tâbi olacağı muamele, ekolojik esaslar ve teknik teklifler” isimli çalışmasıyla 15 Nisan 1940 tarihinde Doçent ünvanı kazanmıştır. Doç. Dr. Fikret Vural, 1941 kış sömestrinden itibaren silvikültür öğretimini, laboratuvar ve tatbikatlarını yürütmüştür (Atay, 1981b). Orman Yetiştirme ve Bakma Enstitüsü 1943 yılında Silvikültür Enstitüsü adını almıştır. Enstitü direktörlüğüne Esat Muhlis Oksal atanmıştır (“Ordinaryüs Profesör Esat Muhlis Oksal,” 1971). Vural², 20 Aralık 1945 tarihinde ise profesörlüğe terfi etmiştir (Atay, 1981b).

3.7. İstanbul Üniversitesine Bağlı Orman Fakültesi Dönemi

Yüksek Ziraat Enstitüsünün 1948 yılında kaldırılması üzerine ziraat ve veteriner fakülteleri Ankara Üniversitesine, Orman Fakültesi ise İstanbul Üniversitesine bağlanmıştır (Çepel vd., 1984). Bu yapılanma ile Orman Fakültesinde yeni enstitüler kurulmuştur. Silvikültür Enstitüsünün içinde bulunan botanik kısmı ayrılarak müstakil enstitü olmuştur. (İlkmen, 1957).

Yeni müfredata göre beş ve altıncı dönemde silvikültür dersi, yedinci dönemde ağaçlandırma ve parkçılık derslerinin okutulması kararlaştırılmıştır (Kutluk, 1948). Saatçioğlu konuların daha iyi anlaşılması için silvikültür dersini Silvikültür I ve Silvikültür II şeklinde ikiye ayırmıştır. Böylece beşinci dönemde orman ağaçlarının biyolojik özellikleri, yetiştirme muhiti özellikleri gibi konular Silvikültür I dersinde okutulmuştur. Tabii gençleştirme ve orman bakımı gibi teknik konular altıncı dönemde Silvikültür II dersinde verilmiştir.

Ağaçlandırma dersi, “Sun’i Orman Gençleştirmesi ve Ağaçlandırma Tekniği” ismiyle okutulmuştur. Dersin müfredatı üç ana bölümden oluşmaktadır, 1- ekimle suni meşcere tesisi, 2-dikimle suni meşcere tesisi, 3-genel ağaçlandırma bilgisi şeklindedir (Saatçioğlu, 1951). Ders teorik eğitimin yanı sıra uygulamaya da ağırlık verilerek yürütülmüştür. Öğrenciler fakülte bahçesinde belirli sayıda fidan dikmekle mükellef tutulmuştur. Ağaçlandırma dersinden geçmek için dikilen fidanların bakımını yapmak, gelişmelerini gözlemlemek ve seyrini raporlamak zorunlu hale getirilmiştir.

² Fikret Vural 1945 yılından sonra soy ismini “Saatçioğlu” olarak değiştirmiştir.

20. yüzyılın ortalarında ormancılık ve bu kapsamda silvikültür eğitimi 100. yılını doldururken Saatçioğlu, Türkiye'ye özgü ve ülke şartlarına uygun bir Türkiye silvikültürü oluşturma amacıyla çalışmalar yapmıştır. Bu doğrultuda, eğitim faaliyetlerini sadece öğrencilerle sınırlamamış, meslek çalışanlarıyla da sık sık bir araya gelerek silvikültür tatbikatları gerçekleştirmiştir.

İlerleyen süreçte silvikültür eğitimi orman fakültelerinin ortak kararıyla "Silvikültür I" dersi "Silvikültürün Temel Esasları" olarak değiştirilmiştir. "Silvikültür II" dersi ise ikiye bölünerek "Silvikültür Tekniği" ve "Orman Bakımı" olarak yeniden yapılandırılmıştır. Ayrıca, "Ağaçlandırma Tekniği" dersi de "Ağaçlandırma" ve "Fidanlık Tekniği" olmak üzere iki ayrı derse ayrılmıştır (Genç, 2004).

4. ORMANCILIK EĞİTİMİNİN İLK 100 YÜZYILINDA SİLVİKÜLTÜR DERSLERİ VEREN ÖĞRETİM GÖREVLİLERİNİN KISA BİYOGRAFİLERİ

Orman mekteplerinde silvikültür dersleri veren öğretim görevlilerinin kısa biyografileri, hizmet dönemlerine göre şöyledir:

Louis Tassy: 28 Şubat 1816 tarihinde Fransa Aix-en-Provence'de doğmuştur. Nancy Orman ve Su Okulundan 1838 yılında mezun olmuştur. 1839 yılında orman teşkilatına girmiş ve 1843'ten itibaren amenajman işlerinde çalışmıştır. 1848 yılında Versailles'da kurulan Milli Ziraat Enstitüsü sınavlarını kazanarak silvikültür kürsüsüne seçilmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki görevinden sonra Korsika ve Cezayir'de görev yapmıştır. Ülkesinde Genel Amenajman Kontrolörü görevinde bulunmuştur. 1876 Paris'te yeni bir Ziraat Enstitüsü kurulunca Tassy (Şekil 1a) tekrardan silvikültür kürsüsüne davet edilmiştir. Tassy, 1875'te emekli olduktan sonra 1895 yılında doğduğu kasabada vefat etmiştir (Eliçin, 1966).

Paul Frédéric Chervau: 1831 yılında Couternon (Côte-d'Or) da doğmuştur. Nancy Orman ve Su Okulu mezunudur. Fransız ormancılık teşkilatına girdikten sonra Tassy'nin tavsiyesi ile İstanbul'a gelmiştir. Tassy, Osmanlı ormanlarının Fransız uzmanlar tarafından yönetilmesinin Fransa'nın çıkarlarına uygun olduğunu belirterek Chervau'yu ikna etmiştir. Böylece Chervau Orman Mektebi'nde görev almıştır. Ardından Teselya ve Bosna ormanlarının keşfine çıkmış harita ve raporlar düzenlemiştir. Sözleşmesinin 1871 yılında sona ermesi üzerine Fransa'ya dönmüştür. Chervau, 1891 yılında Fransız orman teşkilatından emekli olduktan sonra 1901 yılında vefat etmiştir (Guinier, 1901).

Charles Simon: 1831 yılında Commarin (Côte-d'Or) da doğmuş ve Nancy Orman Okulu'nu bitirmiştir. Fransız ormancılık örgütünde çeşitli görevlerde bulunmuştur. Tassy'nin önerisi üzerine davet edilen heyetle birlikte 1866 yılında İstanbul'a gelmiştir. Başlangıçta Bosna ve Çanakkale yörelerindeki ormanların keşfinde çalışmıştır. Bu yerlerin harita ve raporlarını düzenlemiştir. Tassy'nin 1868 yılında kesin olarak Türkiye'den ayrılmasından sonra Orman Mektebinin müdürü olmuştur. Simon, 13 maddelik mektep nizamnamesi hazırlamış uzun yıllar okul müdürü olarak görev yapmıştır. 1877 yılında ülkesine dönen Simon, 1892 yılında Fransız ormancılık teşkilatından emekli olmuş ve 1911 yılında vefat etmiştir (Özdönmez ve Ekizoğlu, 1993).

Eugène Godchaux: 1828 yılında Metz'de dünyaya gelmiştir. Diğer Fransız uzmanlar gibi Nancy Orman ve Su Okulundan mezun olmuştur. Ardından Fransız ormancılık teşkilatına girmiş ve çeşitli görevlerde bulunmuştur. 1866 yılında İstanbul'a geldikten sonra Çanakkale-Kazdağı ormanlarında keşif yapmış, harita ve raporlarını hazırlamıştır. Godchaux, Simon'dan sonra Orman Mektebi müdürü olmuştur. Kendi isteğiyle 1869 yılı sonunda ülkesine dönmüştür. Ancak Osmanlı Devleti'nin yeniden uzman talep etmesi üzerine 1870 yılında tekrardan Osmanlı hizmetine girmiştir. Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Fransa'ya dönerek Fransız ormancılık teşkilatında görev yapmaya devam etmiştir. Godchaux 1885 yılında Paris'te ölmüştür (Özdönmez ve Ekizoğlu, 1993).

Mıgırdıç Hekimyan: 1847 yılında İstanbul'da doğmuştur. Eğitimine Beyoğlu Ermeni Katolik mektebinde başlamış ve İtalya'da tamamlamıştır. Ardında Orman Mektebine girmiş ve 1868

tarihinde mezun olmuştur. Türkçe, Fransızca, İtalyanca ve Ermeniceyi iyi derecede bilen Hekimyan (Şekil 1b), Galata Gümrüğü tercümanı olarak göreve başlamıştır. Genç yaşına rağmen, mevcut görevine ek olarak 1870 yılında Orman Mektebi'ne müdür yardımcısı olarak atanmıştır. Godchaux tavsiyesi üzerine 1880 yılında Orman Mektebinin müdürü olması uygun görülmüştür (BOA, HR.TO. 520/12). Hekimyan, aynı yıl Orman ve Maadin Mektebinin kurucu müdürü olmuştur. Bu görevi devam ederken Hazine-i Hassa Orman Müfettişliği görevini de üstlenmiştir. 1893 yılında Orman ve Maadin Mektebi kapatıldıktan sonra Halkalı Ziraat Mektebinde orman fenni (silvikültür) muallimliğine devam etmiştir (BAO, DH.SAİDd, 22/277). Muallimlik ve Emlak-ı Hümayun Orman Müdürü olarak yürüttüğü görevlerinden 1909 yılında emekli olmuştur (BOA, ŞD. 1093/70). Hekimyan 1927 yılında vefat etmiştir.

Hoca Ali Rıza Efendi: 1843 yılında Çankırı'nın Çerkeş ilçesinde doğmuştur. 16 yaşında İstanbul'a gelerek medrese eğitimine başlamıştır. Bir taraftan da matematik, geometri, jeoloji gibi dersler almıştır. 1871 yılında Orman Mektebi'ne Arapça öğretmeni olarak tayin edilmiştir. Görev yaptığı mektebin sınavlarına girerek 1878 yılında, Orman Mektebi mezunu olmuştur. 1881'de Orman ve Maadin Mektebine Müdür Yardımcısı olarak atanmıştır. Ancak bu mektebin Halkalı Ziraat Mektebi-Alisi ile birleşmesi üzerine muallim olarak görevine devam etmiştir. 1906 yılında ormancılığı reforme etmesi için Selanik'e görevlendirilmiştir. Görev dönüşü önce Fen Heyeti Reisi, ardından 1909 yılında, Orman Umum Müdürü olmuştur. Ayrıca yeni kurulan Orman Mektebinde silvikültür derslerine girmiştir. Hoca Ali Rıza Efendi (Şekil 1c) 1913 yılında emekli olmuş ve 17 Haziran 1925 yılında vefat etmiştir (Kutluk ve Yund, 1949).

Nuri Şener: 1877 yılında İzmir'de doğmuştur (Yund, 1947). Temel eğitimini İzmir ve İstanbul'da tamamlamıştır. 1897 Halkalı Ziraat Mektebinden mezun olmuştur. Bir müddet orman teşkilatında çalıştıktan sonra 1909 yılında Orman Mektebine müdür yardımcısı olarak atanmıştır. Aynı zamanda Halkalı Ziraat Mektebinde ziraat öğrencilerine ormancılıkla ilgili dersler vermiştir. İleri dönemlerde bitki hastalıklarıyla ilgili derslere devam etmiştir. Yüksek Orman Mektebinin fakülteye dönüştürülmesi sürecinde Bahçeköy'de kurulan orman orta mektebine geçmiştir (Gökberk ve Kutluk, 1941). Nuri Şener (Şekil 1d), 1940 yılında emekli olmuş ve 1947 yılında vefat etmiştir (Defne, 1947).

Şekil 1. a) Louis Tassy b) Mıgırdıç Hekimyan c) Hoca Ali Rıza Efendi d) Nuri Şener e) Asaf Cemal Bey

Asaf Cemal Bey: 1885 yılında Rodos'ta doğmuştur. Temel eğitimini Antalya ve Konya'da tamamladıktan sonra Bursa Ziraat Ameliyat Mektebine girmiştir. Halkalı Ziraat Mektebini pekiyi derece ile kazanmıştır. Buradan 1908 yılında mezun olmuştur. Ardından iki yıl Nancy Orman ve Su Okulundan eğitim görmüştür. Asaf Cemal Bey (Şekil 1e) yurda döndükten sonra Orman Mektebinde birçok derse girmiş ve ders notları yayınlamıştır. Henüz 28 yaşında iken 1913 yılında vefat etmiştir (Merhum Asaf Cemalin Hayatı, 1929).

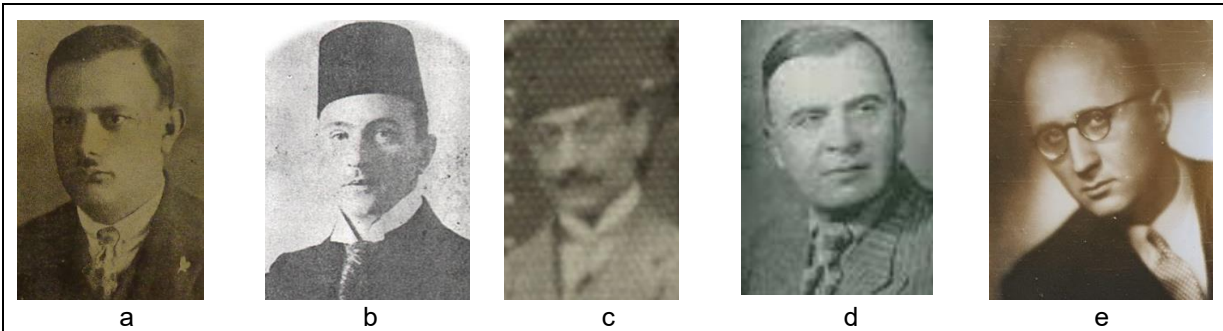
Neşet Bey: 1881 yılında Girit Resmo'da doğmuştur. Temel eğitimini Girit'te tamamlamıştır. Halkalı Ziraat ve Orman Mektebinden 1905 yılında mezun olmuştur. Kısa süre orman teşkilatında çalışmıştır. Ardından Hendek'te açılan orman ameliyat mektebine müdür olarak atanmıştır. Bu

mektebin Adapazarı ve Beykoz'a taşınması sürecinden idari görevi devam etmiştir. Yüksek Orman Mektebinde 1924-1929 yılları arasında rektör olarak görev yapmıştır. Neşet Bey (Şekil 2a) apandisit patlaması sonucu 1929 yılında vefat etmiştir (Kutluk, 1972).

Dr. H. Bauer: Bauer'in özgeçmişi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Orman Fakültesi kütüphanesinde bulunan bir kitap üzerinde ise "Profesör H. Bauer Orman Mekteb-i Alisi Ders Nazırı" şeklinde kaşe bulunmaktadır (Kılıç, 2020). Ancak "H" ile başlayan ön ismi bilinmemektedir. Ramann (1911) tarafından hazırlanan "Toprak İlimi" isimli eserin ön sözünde orman teşkilatında asistan olan Dr. Bauer'e teşekkür edilmiştir. Kitap içerisinde Bauer tarafından çekilmiş toprak profillerini gösterir fotoğraflar mevcuttur. Dr. Bauer (Şekil 2b) 1917 yılında Almanya'dan göndermiş olduğu fotoğrafın üzerindeki yazıdan Münih'te yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

Hrant Danzikyan: 1886 yılında Eğin'de doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamlamıştır. Halkalı Ziraat ve Orman Mektebinden 1904 yılında mezun olmuştur. Kısa bir memuriyet sonrasında Nancy Orman ve Su Okuluna girmiş ve başarılı bir şekilde mezun olmuştur. 1913 yılında Orman Mekteb-i Alisi muallimliğine kabul edilmiştir. Amenajman, silvikültür ve tekip (dendrometri) derslerine girmiştir. 1922 yılına kadar muallim ve müdürlük görevine devam etmiştir. Ermeni Cemaati tarafından davet edilmesi üzerine Kıbrıs'a yerleşmiştir. 1946 yılına kadar orada öğretmenlik yapmıştır. Danzikyan (Şekil 2c), Kıbrıslı Rumların Türklere karşı olumsuz tavır ve hareketlerini kabullenmemiş, durumu mektupla Türkiye'deki dostlarına bildirmiştir (Kutluk, 1959).

Esat Muhlis Oksal: 1888 yılında Yanya'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Yanya'da yapmıştır. 1908 yılında Halkalı Ziraat Mektebinden mezun olduktan sonra Almanya'ya gönderilmiştir. Birinci Dünya Savaşı sebebiyle bazı aksamalar olsa da 1917 yılında mezun olmaya hak kazanmıştır. 19 Mayıs 1918'de Orman Mekteb-i Alisinde Dr. Bauer'in asistanlığına kabul edilmiştir. 1934'de ikinci sınıf doçentliğe, 1936'da birinci sınıf doçentliğe, 1937'de ikinci sınıf profesörlüğe, 1940'ta birinci sınıf profesörlüğe, 1944'te ikinci sınıf ordinaryüs profesörlüğe ve 1948 yılında birinci sınıf ordinaryüs profesörlüğe terfi etmiştir. 1948 yılında Orman Fakültesi dekanı olmuştur. Esat Muhlis Oksal (Şekil 2d) 1970 yılında vefat etmiştir (Erden, 1970).

Şekil 2. a) Neşet Bey b) Dr. Bauer c) Hrant Danzikyan d) Esat Muhlis Oksal e) Dr. Tevfik Ali Çınar

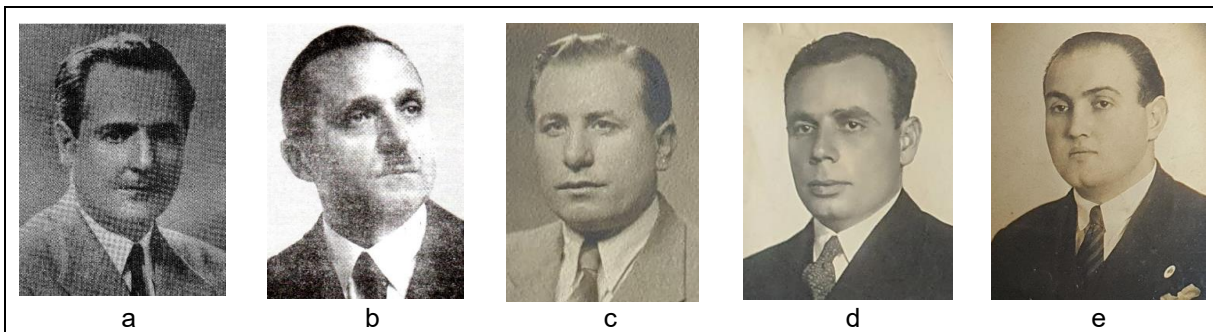
Tevfik Ali Çınar: 1900 yılında İstanbul'da doğmuştur. Orman Mekteb-i Alisini 1917 yılında pekiyi dereceyle bitirmiştir. Mezun olduktan sonra Münih Üniversitesine giderek lisans tamamlama eğitimi almıştır. Ardından Freiburg Albert Ludwigs Üniversitesinde silvikültür üzerine doktorasını vermiştir. Türkiye'ye döndükten sonra Ankara Orman Müfettişliğine atanmıştır. Cumhuriyetin kurulma aşamasında Hakimiyet-i Milliye gazetesinde ormancılıkla ilgili seri makaleler yazmış ve kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Dönemin Ziraat Vekaleti Müsteşarı Süreyya Özek'in teşvik ve yardımlarıyla Orman Mektebi silvikültür müderrisliğine atanmıştır. Bu görevine ek olarak Halkalı Ziraat Mektebinde ders vermeye başlamıştır. Ancak her iki görevde de kadrosuz ve sözleşmeli olarak çalışmıştır. Ayancık Zingal A.Ş.'nin kuruluşunda bulunmuş ve yöneticilik yapmıştır. 1934 yılında doktora olmayan öğretim görevlilerinin doçentliğe atanması üzerine eğitimcilik görevinden uzaklaşmıştır. Çeşitli spor kulüplerinin kuruluşunda yer almıştır. Bir dönem Galatasaray spor kulübü başkanlığını

üstlenmiştir. Çok sayıda mesleki yayını bulunan Dr. Tevfik Ali Çınar (Şekil 2e), 4 Şubat 1963 tarihinde Paris'te geçirdiği trafik kazasında vefat etmiştir (Kutluk, 1963).

Ali Kemal Yiğitoğlu: 1902 yılında Amasya'da doğmuştur. Beykoz Orman Ameliyat Mektebinden 1920 yılında mezun olmuştur. Yüksek öğrenim için Orman Mektebine girmiştir. Yiğitoğlu, 3 yıllık eğitim sonunda Yüksek Orman Mektebini birincilikle bitirmiştir. Ormanlık mesleğine amenajman işlerinde çalışarak başlamıştır. 1929 yılında Almanya'ya giderek lisans tamamlama ve doktora eğitimi almıştır. Dönüş sonrası Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi'nde öğretim elemanı olarak çalışmıştır. İki dönem Amasya'dan milletvekili seçilmiştir. Yiğitoğlu (Şekil 3a) henüz 53 yaşında iken 1955 yılında vefat etmiştir.

Leo Tschermak: 1882 yılında Avusturya'nın Çek bölgesi Znaim'da doğmuştur. Bir dönem Avusturya Ormanlık Araştırma Enstitüsünde idarecilik yapmıştır. Tschermak, 1937-1938 yılları arasında Türkiye'de bulunmuştur. Öğretim görevinin yanı sıra Türkiye ağaçlandırması ile ilgili çalışmalar yapmış ve okaliptüs ağaçlandırmalarına katkı sağlamıştır. Freiburg Üniversitesi Orman Fakültesinde Silvikültür Profesörlüğü görevine atanması üzerine Türkiye'den ayrılmıştır. Tschermak (Şekil 3b), Varşova, İstanbul, Freiburg ve Viyana üniversitelerinde profesörlük görevinden sonra 1945 yılında emekli olmuş ve 1969 yılında vefat etmiştir.

Fikret Saatçioğlu: 1910 yılında Balıkesir'de doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Balıkesir'de tamamlamıştır. Ardından 1930 yılında Yüksek Orman Mektebinden mezun olmuştur. Lisans tamamlamak ve doktora eğitimi için Almanya'ya gönderilmiştir. 1935 yılında Doktor unvanını almıştır. Kısa bir amenajman başmühendisliği görevi sonrası Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlı Orman Fakültesinde Başasistan görevine başlamıştır. 1940 yılında Doçent, 1945 yılında Profesör unvanı almıştır. 1948'de Orman Fakültesi dekanlığı görevine getirilmiştir. Türkiye Silvikültürü ideali için çalışmalar gerçekleştirmiştir. Yoğun çalışmaları sırasında iki kez kalp krizi geçirmiştir. Buna rağmen çalışmalarına ara vermeden devam etmiştir. Ulusal ve Uluslararası mesleki ve sivil toplum kuruluşlarında görev almıştır. Ord. Prof. Dr. Sadi İrmak kabinesinde Orman Bakanı (17 Kasım 1974 – 31 Mart 1975) olarak görev yapmıştır. TÜBİTAK'ın 1980 yılı Hizmet Ödülünü almıştır. Türkiye'de silvikültür alanında kendinden sonra gelen öğretim üyelerinin doğrudan veya dolaylı olarak (müteselsilen) hocası olduğundan dolayı "Hocaların Hocası" sıfatıyla anılmaktadır. 1982 yılında emekliye ayrılmış ve (Şekil 3c) ertesi yıl vefat etmiştir (Atay, 1981a; Boydak, 2022; Bozkuş, 2022; Çalışkan, 2022).

Şekil 3. a) Ali Kemal Yiğitoğlu b) Leo Tschermak c) Fikret Saatçioğlu d) Ahmet Berker e) Mustafa Salkaya

Ahmet Berker: 1902 yılında Trabzon'da doğmuştur. 1923 yılında Orman Mektebinden mezun olmuştur. Bursa Orman Mektebinin kurucu müdürüdür. Silvikültür I isimli bir eseri vardır. Saatçioğlu eseri incelemiş ve olumlu görüş belirtmiştir. Berker (Şekil 3d) 1967 yılında emekliye ayrılmıştır. Berker 10 Şubat 1969 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.

Mustafa Salkaya: 1906 yılında İstanbul'da doğmuştur. Yüksek Orman Mektebinin son mezunlarından olup mezuniyet tarihi 1934 yılıdır. Bolu Orman Mektebinde öğretmenlik, müdürlük

yapmıştır. Orman Genel Müdürlüğünde fen heyeti üyeliği, genel müdür yardımcılığı ve vekaleten genel müdür olarak görev yapmıştır. Şairliğinin yanı sıra yayınlanmış eserleri vardır. Salkaya (Şekil 3e) 1970 yılında emekli olmuş ve 1985 yılında vefat etmiştir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkiye’de ormancılık eğitimini etraflıca anlamak için, ilk dönemlerdeki ormancılık eğitiminin başlangıcı, mekân, yapı ve içerik olarak geçirdiği evreler, ders veren öğretim görevlilerinin niteliklerinin yakından tanınması gerekmektedir. Dönemdeki uluslararası ilişkiler ve eğitim-bilim diplomasisi ile bağlantılı olarak önce Fransız ve daha sonra Alman-Avusturyalı uzmanların ormancılık eğitiminin oluşum ve gelişimine etkisi anlaşılmalıdır. Özellikle bu bağlamda silvikültürün ormancılık eğitimi içindeki merkezi ve kritik rolü göz önünde bulundurulması zorunludur. Osmanlı döneminde yabancı uzmanlar yanında yetişen ve ormancılık eğitiminin aksamamasını önleyen yerli doktorasız öğretim görevlilerinin hizmetleri meslek tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Türkiye’de ormancılık eğitiminin başladığı ilk dönemlerde az sayıda ders okutulmuştur. 12 Ocak 1871’de Takvîm-i Vekâyi’de yayınlanarak yürürlüğe giren mektep nizamnamesinin (“Kısmi-Resmiye,” 1871) 2. maddesinin son fıkrasına göre Orman Fenni (Silvikültür) dersi gars (dikim), imar (ormanların iyileştirilmesi, bakımı), muhafazası (koruma, devamlılığı) eşcârın kat’ı ve nakli kaideleri (ağaçların kesim prensipleri ve nakli) konularını kapsamaktaydı. Nizamname gereği silvikültür konularını kapsayan “Orman Fenni” dersinin doğrudan mektep müdürü tarafından öğretilmesi kararlaştırılmıştır.

Bu yıllarda silvikültür dersinin adı Fransızca’dan (sylviculture) *orman fenni* (اورمان فنى) ve *ormancılık* (اورمانچلىق) olarak çevrilmiştir. 1903 yılı Halkalı Ziraat Mektebi öğrencisi Yusuf Kenan (1903) Efendi’nin defterinde ormancılık ve sylvicultuer birlikte verilmiştir (Şekil 4a). İlerleyen yıllarda ise silvikültürün temel esaslarını kapsayan ders kısmı *tavsif-i eşcar* (توصيف اشجار) adıyla yazdırılmıştır. Yine Halkalı Ziraat Mektebi öğrencisi Muhiddin (1908), silvikültürün temel esasların anlatıldığı defterine Tavsif-i Eşcar ve Sylviculture birlikte yazmıştır (Şekil 4b).

Şekil 4. a) Yusuf Kenan Efendi'nin Ormancılık ders defteri b) Muhiddin Efendi'nin Tavsif-i Eşcar ders defteri

Silvikültür dersi sonraki dönemlerde Orman Yetiştirme Fenni olarak da adlandırılmıştır (Esad Muhlis, 1925). Odabaşı (1987) silvikültürü “orman yetiştirme bilgisi” olarak çevirmiştir. Ayrıca, Avrupa dillerinde silvikültürün kimi zaman ormancılık anlamında da kullanıldığını ifade etmiştir.

Fransız uzmanlar silvikültür derslerini teorik ağırlıklı olarak genel hatlarıyla vermiştir. Osmanlı ormanlarının bakımı veya gençleştirilmesi gibi hedeflerden ziyade üretim amacı ön plana çıkmıştır. Dönemin kesim işletme planları incelendiğinde silvikültür tedbirlerine az yer verildiği görülmektedir. Bu durum Osmanlı yönetiminin tercihi mi yoksa Fransızların yabancı ülkelerdeki öğretim yöntemi mi olduğu ayrıca araştırılması gereken bir konudur. Osmanlı-Rus Savaşı sonrası ormancılık eğitimi Osmanlı ormancıları tarafından yapılmıştır. Osmanlı ormancılar silvikültür derslerini Fransızlardan öğrendikleri şekliyle aynen öğrencilere aktarmıştır. Receb (1928) bu dönemde verilen eğitimleri uygulamadan uzak bularak “adeta ansiklopedik bir ders programı uygulanıyordu” şeklinde tarif etmiştir.

İttihat ve Terakki iktidarından sonra bazı öğrenciler ormancılık alanında eğitim almak üzere dönemin siyasi olarak yakın ülkesi Almanya’ya gönderilmiştir. Birinci Dünya Savaşı Dönemi’nde gelen Alman-Avusturyalı ormancılar uygulamalı eğitime özel önem vermiştir. Fidanlık, tohum işleri, ağaçlandırma, amenajman plan yapımı gibi işler fiilen gerçekleştirilmiştir. 1916 yılında Dr. Bauer’in Türkiye’ye gelişiyle birlikte silvikültür eğitiminde Alman etkisi başlamıştır. Bu etki uzman raporları, göçmen öğretim üyeleri ve ortak projelerle uzun yıllar devam etmiştir. 1916 yılından 1960'lara kadar silvikültür dersleri, Fransa’da eğitim alan Hrant Danzikyan dışında, genel olarak Alman ormancılar ve Almanya’da eğitim alan Türk ormancılar tarafından yürütülmüştür. Türkiye ormancılığı ve silvikültürü bilimsel ve uygulamalı alanlarda başlangıçtan itibaren sıkı ilişki içinde bulunduğu Orta Avrupa ülkelerinden esinlenmiş ve uzun süre etkisi altında kalmıştır (Boydak ve Çalışkan, 2014). Son dönemlerde, yurtdışına farklı ülkelere gönderilen öğrenciler, bilginin internet üzerinden yaygınlaşması, yerli bilgi ve uygulamaların tecrübesi ile Türkiye ormancılığı ve silvikültürü dünya ile etkileşim içinde gelişimini devam ettirmektedir.

Milli Mücadele Dönemi’nin son günlerinde Dr. Tevfik Ali Bey (1923), Hakimiyet-i Milliye gazetesinde çıkan makalesinde, bazı kimselerin “Avrupa’nın yaptığını öğrenelim, araştırma işine girmeyelim” şeklindeki ifadesini makul bir fikir gibi görünse de doğru olmadığını beyan etmiştir. Avrupa ormancılığını Türkiye’de birebir ve aynen tatbik edilemeyeceğini yazmıştır. Avrupa usullerini Türkiye şartlarına göre tadil ve tebdil ettikten sonra uygulanmasının mümkün olabileceğini belirtmiştir (Tevfik Ali, 1923). Zira ormancılıkta değişen ekolojik, ekonomik ve sosyal şartlara bağlı kalma zorunluluğunu ifade eden yöresellik en önemli prensiplerden biridir (Odabaşı vd., 2004).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yüksek tahsil için Avrupa’ya öğrenci gönderilmiştir. Yüksek Ziraat Enstitüsü döneminde yine Alman-Avusturyalı uzmanlar ders vermiştir. Türkiye topoğrafyadaki ve iklimdeki değişkenliklere bağlı olarak dünyada ekolojik çeşitliliğin en yüksek olduğu ülkelerden biridir. Bu çeşitlilik çoğu zaman ormanlarımızı farklılaştırmaktadır. Günümüzde silvikültürün temel amaçlarından biri de ormanlardaki giriftliği ve yerel çeşitliliği sürdürerek faydalanmayı sağlamaktır (Puettmann vd., 2009). Uzun yılların birikimi ile şekillenmekte olan Türkiye’ye özgü ormancılık ve silvikültür özellikle coğrafi ve sosyal şartların dayattığı kaçınılmaz bir durumdur.

Yabancı uzmanlar ve çeviri eserlerle başlayan ormancılık eğitiminde, ilk yüzyıllık sürecin son dönemlerinde silvikültür alanında yapılan yerel araştırmalar ve uygulama tecrübeleri derslerde yer bulmaya başlamıştır. Ülkemizde araştırmalar doğal ormanları daha yakından tanımayı amaçlarken, uygulamalar da teorik kalıplardan uzak olarak sahadaki ekolojik, ekonomik ve sosyal gerçekliklere uygun olmak zorundadır.

Türkiye’de ormancılık eğitiminin tarihi iki asra yaklaşmaktadır. Bu bakımdan ormancılık eğitiminin gelişimini anlamak için, dönemin şartları ve kısıtları dikkate alınarak birincil kaynaklar ışığında yeni çalışmalar yapılmalıdır. Ormancılık eğitiminin ilk dönemleri, yeni bir bilimsel alanın oluşum sürecine

eşlik eden zorluklarla şekillenmiş; bu süreçte yabancı kökenli uzmanlar eğitimin yönlendirilmesinde belirleyici rol oynamıştır.

İlk bir asırlık (1858-1958) silvikültür derslerini veren altısı yabancı (4 Fransız, 1 Alman ve 1 Avusturyalı), on ikisi Türk vatandaşı olmak üzere toplam 18 öğretim elemanı tespit edilmiştir. Ormancılık eğitimi, Fransızların bulunduğu ilk dönemde silvikültür konuları çevresinde şekillenmiştir. Yabancı öğretim görevlilerinin müfredatı ve bu müfredatın uzun süre korunarak sürdürülmesi ile Türkiye şartlarına uygun silvikültür yaklaşımı ve gelişimi zaman almıştır.

Her bilim dalında olduğu gibi ormancılıkta da yeni yeni teknikler ve uygulamalar birbirini takip ederek gelişmiştir. Çoğunlukla saha tecrübesiyle elde edilen yeni yöntemler ormancılığı şekillendirmiştir. Bu sebeple saha uygulaması olmayan ormancılığın gelişimi istenilen seviyeye çıkamamıştır. Buradaki uygulamadan maksat ormanların devamlılığını sağlamak, gençlik tesis etmek, gelişimi düzenlemek veya bakım yapmak amacıyla yapılan işlemlerdir. Uygulamalarla elde edilecek olumlu-olumsuz sonuçlar ülke ormancılığının tecrübesini şekillendirmektedir. Öğrencilere yönelik ormanda yapılan uygulamalı eğitimi ile sahadaki teknik uygulamalar birbiriyle karıştırılmamalıdır. Osmanlı Dönemi'nde siyasi, ekonomik ve sosyal şartlar, ormancılık faaliyetlerini büyük ölçüde üretim odaklı bir anlayışa yöneltmiştir. Savaşlar, kaybedilen topraklar ve muhacir iskanları ormanlar üzerindeki baskıyı daha da artırmıştır.

Ormancılıkta yöresellik en önemli prensiplerden biridir. Bu bağlamda ilk olarak 1923 yılında Dr. Tevfik Ali Çınar ve ardından Fikret Saatçioğlu ormancılıkta yöresellik ilkesine dikkat çekmişlerdir. "Türkiye Silvikültürü" ideali hiçbir zaman içe kapanma veya dünyaya sırt çevirme arzusu olmamıştır. Her iki bilim insanı, ormancılıkta yerel ekolojinin ne kadar önemli olduğunu ve ona göre çözümler üretilmesi gerektiğini her fırsatta dile getirmiştir. Bu kapsamda kızılçam, karaçam, sedir, ladin, ardıç, kazdağı göknarı vb. orman ağaçları hakkında Türkiye'ye has araştırma konuları verilmiştir. Türkiye Silvikültürü ideali, sonu olmayan yüksek bir gaye olup bu yoldaki ilerlemeler, dünyadaki gelişmelere paralel olarak yerli araştırma ve uygulamalarla devam etmektedir.

Yazar Beyanları ve CRediT Roller

Çıkar çatışması yoktur. Çalışma için maddi destek alınmamıştır. Etik kurul onayı gerekmemektedir. Üretken yapay zekâ araçları kullanılmamıştır. Daha önce sunulmamış veya yayımlanmamıştır. Veriler makale içinde sunulmuştur.

Kavramsallaştırma: EK, MY; Veri düzenleme: EK, MY; Biçimsel çözümlenme: EK, MY; Araştırma: EK, MY; Yöntembilim: EK, MY; Kaynaklar: EK; Yazılım: EK; Denetim: EK; Doğrulama: EK, MY; Görselleştirme: EK; Yazım-özgün taslak: EK, MY; Yazım-gözden geçirme ve düzenleme: MY.

KAYNAKLAR

- Alaeddin. (1934). Tatbikat ve gezintilerimiz. *Orman ve Av Dergisi*, 57 (7), 17–18.
- Ali Kemal. (1933). Orman ameliyat mektebi. *Ziraat Gazetesi*, S.9–10–47, 591–592.
- Ashton, P. M. S. ve Kelty, M. J. (2018). *The practice of silviculture: Applied forest ecology* (10. baskı). Wiley.
- Atay, İ. (1981a). Atatürk'ün doğumunun 100. yılında (1981'de) İÜ Orman Fakültesi Silvikültür Kürsüsünün ulaştığı gelişme düzeyi. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, 31(2), 28–48
- Atay, İ. (1981b). Değerli hocamız Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu (bilim yaşamı ve eserleri). *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*. Seri A, 31(1), 1–10.
- Avrupaya tahsile giden genç arkadaşlarımız. (1935, 23 Nisan). Verim Mecmuası, 2(2), 11–1, 12.
- BCA– T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. *Kararlar Daire Başkanlığı (30-18-1-2)*. 48-68-12.
- Bingöl, İ. (1990). *Geçmişten günümüze ormanlarımız ve ormancılığımız*. Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları.
- BOA–T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. *Dahiliye Defterler (DH.SAİDd) 22/277*.
- BOA–T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. *Hariciye Nezareti Tercüme Odası (HR.TO.)*, 520/12.

- BOA–T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. *İrade Dahiliye* (İ.DH) 417/27611; 439/28992.
- BOA–T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. *Sadaret Mukavelenamer* (A.)DVN.MKL) 9/9; 19/23.
- BOA–T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. *Şura-yı Devlet* (ŞD.) 1093/70; 239/27.
- BOA–T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. *Teftişat-ı Rumeli Evrakı* (Rumeli Müfettişliği) *Sadaret Evrakı* (TFR.I.A) 32/3119.
- BOA–T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. *Ticaret, Nafia, Ziraat Orman, Maadin Nezaretleri* (T) 1723.
- BOA–T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. *Yıldız Mütenevvi Maruzat* (Y.MTV) 8/106.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Boydak, M. (2022). Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu: Türkiye ormancılığına adanan bir ömür. *Orman ve Av Dergisi*, 100(1), 14–23.
- Boydak, M. ve Çalışkan, S. (2014). *Ağaçlandırma*. OGEM Vakfı Yayınları.
- Bozkuş, F. (2022). Türkiye ormancılığının dev çınarı Saatçioğlu hocamız. *Orman ve Av Dergisi*, 100(1), 24–31.
- Bricogne, A. (1877). Les forêts de l'empire ottoman. *Revue Des Eaux Et Forêts Annales Forestières*. 321–335.
- Çağlar, K. Ö. (1940). *Yüksek Ziraat Enstitüsü kanunlar, karamameler, bütçe ve talimatlar*. T.C. Yüksek Ziraat Enstitüsü Neşriyatı.
- Çalışkan, A. (2022). Yaşadıklarım, duyduklarım ve okuduklarımla Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu. *Orman ve Av Dergisi*, 100(1), 34–37.
- Çepel, N., Özhan, S. ve Görçelioğlu, E. (1984). *Türkiye’de ormancılık öğretiminin gelişimi ve İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi öğretim birimlerinin kuruluş ve çalışmaları*. İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Çiftçi, Y. C. (2008). *Kuruluşunun 75. Yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933–1948)*. AÜ. Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Dahiliye. (1896, 22 Haziran). *Sabah Gazetesi*, 1.
- Defne, M. (1947). Bir kıymeti Feriköy topraklarına gömerken. *Orman ve Av Dergisi*, 3, 1–2.
- Eliçin, G. (1966). Türkiye’de ilk orman okulunun kurucusu Louis Tassy hayatı ve eserleri. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 131–135.
- Eraslan, İ. (1987). Türkiye’de ormancılık yüksek öğretim ve eğitimin gösterdiği tarihsel gelişim (1857–1948). *Türkiye’de ormancılık eğitimi semineri tebliğler içinde* (ss. 11–22). Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Eraslan, İ. (1989). *Türkiye’de ormancılık öğretim ve eğitim kurumlarının tarihsel gelişimi*. Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı.
- Erden, M. M. (1970). 1908’lilerin son temsilcisini de yitirdik Esat Muhlis Hocamız ebediyete intikal etti. *Orman ve Av Dergisi*. 32(43), 3-4.
- Esad Muhlis. (1925). *Orman yetiştirme fenni silviculture*. Ziraat Nezareti Yayınları.
- Evcimen, B. S. (1978). *Türkiye’de orman amenajmanının gelişimi I. bölüm: İmparatorluk*. İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Genç, M. (2004). *Silvikültürün temel esasları*. SDÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Gökberk, M. A. ve Kutluk, H. (1941). Hocamız Nuri Şener. *Orman ve Av Dergisi*, 6–12, 95–98.
- Guinier, E. (1901). Chronique forestière. *Revue des Eaux Et Forêts*. Reproduction Interdith.
- Havadisat-i dahiliye. (1860, 24 Aralık). *Tercüman-i Ahval*, 1.
- İlkmen, Ş. N. (1957). Ormancılık sahasındaki tedris müessesemizin yüzüncü yıl karşısında taşıdığı mana ve değer. *Türk ormancılığı yüzüncü tedris yılına girerken 1857-1957 içinde* (ss. 5–17). Türkiye Ormancılar Cemiyeti.
- İnterieur. (1861, 10 Ocak). *Journal De Constantinople*, 2.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayınları.
- Keskin, Ö. (2005). *Orman ve Ma’adin Nezareti’nin kuruluşu ve faaliyetleri* (Tez No. 214956) [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kılıç, E. (2020). *Osmanlı ormancılığının zor yılları*. OGEM-Vak Yayınları.
- Kısm-i Resmiye. (1871, 12 Ocak). *Takvîm-i Vekâyi Gazetesi*, Nr. 620, 1–2.
- Kutluk, H. (1943). Türkiye’de yabancı orman mütehassislere. *Orman ve Av Dergisi*, 15(12), 435–349.
- Kutluk, H. (1948). Türkiye’de ormancı yetiştiren okullar ve çeşitleri. *Orman ve Av Dergisi*, S.234, 117–119.
- Kutluk, H. (1959). Kayıplarımız Herant Danzingyan. *Orman ve Av Dergisi*, 31(12), 20–21.

- Kutluk, H. (1963). Kara Haber Dr. Tevfik Âli Çınarı kaybettik! *Orman ve Av Dergisi*, 35(2), 19–24.
- Kutluk, H. (1970). Ders Nazırı Dr. Bauer ve Orman Mekteb-i Alisi için 54 yıl önce vermiş olduğu rapor. *Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, S.35, 191–203.
- Kutluk, H. (1972). Ormancı yetiştiren okulların müdür ve rektörleri. *Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, 11(43), 250–252.
- Kutluk, H. ve Yund, K. (1949). *Hoca Ali Rıza: Orman umum müdürlerinden hayatı ve eserleri 1843–1925*. Akın Matbaası.
- Merhum Asaf Cemalin hayatı. (1929). *Orman ve Av Dergisi*. 12, 1-5.
- Muhiddin. (1908). *Tavsif-i eşcâr*. Konya Karatay Yusufpaşa Kütüphanesi, Demirbaş Nr.42 Yu 4979.
- Nizamoglu, A. (2023). *II. Meşrutiyet yıllarında orman politikaları ve ormancılık algısı (1908-1918)* (Tez No. 835045) [Doktora tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Nizamoglu, A. (2024). *Osmanlı'da orman idaresi ve ormancılık politikaları (1840–1918)*. Akademisyen Kitabevi. <https://doi.org/10.37609/akya.874>
- Nyland, R.D. (1996). *Silviculture: Concepts and applications*. McGraw-Hill.
- Odabaşı, T. (1987). Silvikültür ve Türkiye'deki uygulamaları. *Çevre ve Ormancılık Dergisi*, 3(3), 21–29.
- Odabaşı, T., Çalışkan, A. ve Bozkuş, F. (2004). *Silvikültür tekniği (Silvikültür II)*. İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Ordinaryüs Profesör Esat Muhlis Oksal hayatı, hizmetleri ve eserleri. (1971). *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, XXI(1). 1–10.
- Ormancılıkta teşcir*. (t.y.). İÜ Orman Fakültesi Kütüphanesi, OFK2029.
- Özdönmez, M. ve Ekizoğlu, A. (1993). Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemleri ormancılığında katkıları olan yabancı uzmanlar. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, 43(3–4), 57–68.
- Puettmann, K. J., Coates, K. D. ve Messier, C. C. (2009). *A critique of silviculture: Managing for complexity*. Island Press.
- Ramann, E. (1911). *Bodenkunde*. Verlag von Julius Springer.
- Receb. (1928). Ormancılık ıstılah ve tabirleri. *Orman ve Av Dergisi*, S.5. 18–19.
- Saatçioğlu, F. (1951). İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi (Tarihçe-Öğretim-Organizasyon). *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, S. 1(1), 1–68.
- Saatçioğlu, F. (1969). *Silvikültürün biyolojik esasları ve prensipleri*. İÜ Orman Fakültesi.
- Şendil, A. F. (2014). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e orman fakültesi* (Tez No. 375842) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Talat. (t.y.). *Elève des la classe sylviculture de l'école des mines et forêts*. İÜ-C Orman Fakültesi Kütüphanesinde bulunan ders notu.
- Tevfik Ali. (1923, 11 Ekim). Türkiye ormanları ve ormancılık fenni. *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, Nr. 938, 4.
- Yund, K. (1947). Yüksek Orman Mektebi müderrisi Nuri Beyle bir konuşma. *Orman ve Av Dergisi*, 3, 3-6.
- Yusuf Kenan. (1903). *Ormancılık–Sylviculture*. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi Kütüphanesi, Nr.1378–1379.